

Het verstilte interieur van de Johanneskerk in Viljandi.

Een groot kerkgebouw op het platteland van Estland.

„Kerk in Estland heeft veel om voor te bidden”

tekst en beeld Marie Verheij

Het vanouds overwegend lutherse Estland raakte onder het Sovjetcommunisme afgesneden van zijn christelijke wortels. En na de opwekking van de jaren negentig in de vorige eeuw kampen protestantse kerken met een gestage krimp. Het is overleven, vooral op het platteland. „We hebben veel om voor te bidden.”

In de tijd dat Estland was ingelijfd bij de Sovjet-Unie (1945-1991), was er geen ruimte voor kerk en religie. Onophoudelijke hersenspoeling ondermijnde het godsdienstige leven. Lessen in het atheïsme waren verplicht en gelovigen werden vernederd. Het leven als christen was dan wel mogelijk, maar niet alle mensen waren bestand tegen de constante druk die er werd uitgeoefend.

Juist in die decennia slonken de kerken aanzienlijk. Behoorde voor de Tweede Wereldoorlog

80 procent van de bevolking tot de Lutherse Kerk, nu is nog ongeveer een derde van de nog geen 1,3 miljoen mensen aangesloten bij een kerk. De generatie die voor de Tweede Wereldoorlog was geboren, hield de kerk nog in leven. Zo was het niet ongewoon dat je naar de kerk ging met Kerst en dat je christelijke bruiloften en begrafenissen had, hoewel ook velen deze gebruiken opgaven, vertelt Pia Hanslep (1979), docent, vertaalster, radioprogrammamaker en beheerder van de Salembaptistenkerk in Tartu.

Discriminatie

De staat nationaliseerde kapellen en kerken en bestemde ze tot sporthallen, warenhuizen en musea. Zo fungeert de Niguliste-kerk in Tallinn tegenwoordig als expositieruimte voor middeleeuwse kunst. Tijdens het Sovjetregime was het niet streng verboden naar de kerk te gaan, maar je kreeg met discriminatie te maken als je kerkelijk was. Christenen konden bijvoorbeeld moeilijk een baan vinden. Je inschrijven op de universiteit was lastig. Maar het was niet onmogelijk, aldus Hanslep. „De meeste predikanten hadden ook nog wat anders gestudeerd dan theologie, want ze werden

niet betaald en moesten een gezin onderhouden. Dus kenden we in Estland veel voorgangers die waren opgeleid als ingenieur, agrariër of onderwijzer – met dit werk konden ze ten minste een boterham verdienen.”

Opwekking

In kerkelijk opzicht kwam er een doorbraak nadat Estland zelfstandig werd. Veel mensen werden als het ware de kerk in gedreven. Hanslep werd christen in 1990, midden in een periode van een sterke religieuze opleving in Estland die „hand in hand ging

met het culturele ontwaken en de verkregen nieuwe onafhankelijkheid. Statistieken laten zien dat er aanzienlijk meer kinderen werden geboren, er beduidend minder criminaliteit was en dat zelfs het percentage seksueel overdraagbare ziekten heel laag was”, zegt Hanslep, die de Nederlandse taal kent omdat ze een jaar bij de augustijnse kloosterzusters in Utrecht als vrijwilliger werkte.

Kerkgang was geen issue in het gezin waarin Hanslep opgroeide. „Voor mij was het enige contact met de kerk het bezoek aan het familiegraf bij de kleine plattelands-

kapel op het eiland Hiiumaa.”

Film

In december 1990 draaide er een film over Jezus in de bioscoop van Tartu en kreeg het gezin een uitnodiging. Hanslep was toen 11 jaar. „De kerken verstuurden duidelijke uitnodigingen naar allerlei adressen. De film over Jezus was een grootse manier om de mensen te laten kennismaken met de Bijbel en was heel populair. In het begin van de jaren negentig kwamen velen hierdoor tot geloof. Ik was een van hen. Ik werd diep geraakt door de film. Ik wist niets over geloof en Bijbel en ik zei tegen mijn moeder dat ik naar een zondagsschool wilde. Mijn moeders collega was christen, en ik mocht naar de zondagsschool in haar kerk. Het gebeurde op mijn eigen initiatief en ik ben nog altijd de enige christen in de familie. Het was een kleine baptistengemeente: het is interessant om te weten dat de baptisten en de vrije evangelische kerken het actiefst waren tijdens de geestelijke opwekking in Estland.”

Eenzaam

Drie jaar lang ging Hanslep naar de zondagsschool. „Ik was een eenzame gelovige. Ik hield geheim dat ik christen was en werd tien jaar

„Niet zo open voor het geloof”

De Amerikaan Craig Hamer is sinds bijna twee jaar voorganger van de Tartu International Fellowship in de oude universiteitsstad Tartu. Het valt hem op hoe rustig de mensen zijn. „Ze staan niet zo open voor geloof, de Bijbel en het Evangelie. Estland is echt een postchristelijk land en kent in vergelijking met West-Europa een zwakke christelijke traditie. Mensen staan onverschillig tegenover het Evangelie. „Als het voor jou goed werkt, prachtig, maar niet voor mij”, geven ze aan. Het vraagt lange tijd om mensen ertoe te bewegen om een navolger van Jezus Christus te zijn.” Het is volgens Hamer de uitdaging voor Estse evangelischen en protestanten om een nieuwe generatie op te voeden die trots is op het Evangelie en trouw blijft. „Ik zie vaak dat studenten kerk en geloof vaarwel zeggen nadat ze hun studie hebben afgerond. We moeten deze generatie bij de kerk zien te houden.”